

Eesti Teaduste Akadeemia arengukava 2014–2020: kontseptuaalsed alused

Akadeemia ülesanded ja õigused on sätestatud riigi õigusaktide ja üldkogu poolt vastu võetud põhikirjaga. Meie tegevus on suunatud Eesti vaimukultuuri olulise alamosa edendamisele selle süvatähenduses ja Eesti teaduse taseme ning arengu tagamisele pidevalt muutuvast maailmas.

Käesolev arengukava jätkab Akadeemia eelnevates arengukavades seatud suundi, kuid katab eelnevatest pikema ajaperioodi – kuni aastani 2020 k.a. Pikem ajahorisont võimaldab põhjalikumalt ette valmistada ja ellu viia kavandatavat, tagada parema lõimumise koostamisel olevate riiklike ja rahvusvaheliste arengukavadega.

Põhilise erinevusena eelnevatest arengukavadest ei parafraseerita (või tehakse seda minimaalselt) käesolevas meile seadusega määratud üldisi ülesandeid, sest need on ja jäävad. Arengukava fookusesse on toodud piiratud hulk ülesandeid, mille lahendamise suunas liikumine on prioriteetne.

Akadeemia 2011 aasta lõpus

Seoses viimastel aastatel toimunud akadeemikute valimisega on Akadeemia parandanud oma võimet arendada ja esindada Eesti teadust ning kultuuri. Personaalakadeemiana oleme olnud edukad teaduse tippkeskuste ja suurte teadusteemade juhtidena, osalemisel teadus- ja arendustegevusega seotud otsustuskogudes, teadusasutuste juhtorganites. Kõige värskema näitena võib märkida, et akadeemikud on hästi esindatud ka alles moodustatud, Eesti teaduse arengu mõttes vastutusrikkas Eesti Teadusagentuuri hindamisnõukogus.

Samas vajab Akadeemia roll riigi sotsiaalse ja majandusliku arengu toetamisel märgatavat tugevdamist. Olulisel määral jätab soovida Akadeemia analüütiline võimekus viia läbi ekspertiise ja anda soovitusi, eriti kui läbikaalutud soovitude ja järeldusteni tuleb jõuda fikseeritud ajalisel raamis selleks, et soovitusel oleksid praktikas kasutatavad. Teadusliku ja laiemas tähenduses teadmispõhise maailmavaate edukaks propageerimiseks on ennekõike vaja intensiivistada Akadeemia ja ühiskonna vahelist mõttevahetust kõige erinevatel tasanditel.

Arvestades, et eelmine arengukava hindas üle Akadeemia kui esmajoones personaalakadeemiana toimiva organisatsiooni reaalsel võimekust mõjutada ühiskonna suundumusi, seab käesolev esiplaanile mitmed konkreetset sammud Akadeemia sellisuunalise võimekuse tugevdamiseks.

Akadeemia planeeritavad tegevussuunad aastateks 2012–2020

Akadeemia sooviks on hinnata erinevaid edasiliikumise võimalusi ja kooskõlastada need võimalikult laiapõhjalise partnerkonnaga avalikust ja ettevõtlussektorist, alates 'akadeemilisest rohujuurest' ja lõpetades seadusandjaga. Oluliseks katsekiviks on Akadeemia võime analüüsida teaduse ja arendustegevuse kulgu, hinnata Eesti võimalusi ja vajadusi tulevikuks, osaledes seejuures "Horisont 2020" ettevalmistamisel.

Teaduse populariseerimine

Teaduse populariseerimine on alati olnud Akadeemia prioriteediks. Populariseerimisele laiema leviku tagamiseks on Akadeemial muuhulgas otstarbekas tõhustada koostööd Ahhaa keskusega ja leida selleks sobiv organisatsiooniline vorm.

Akadeemia teeb HTM-le ettepaneku, et teaduslikul ekspertiisil põhinevad populariseerimisega seotud tegevused, näiteks riigipoolne üliõpilaste teaduspreemiate väljaandmine, antaks täies ulatuses üle Akadeemia pädevusse.

Akadeemia loob täiendavad struktuurid,

mille ülesandeks on parandada Akadeemia võimekust mõjutada ühiskonna suundumusi. Näiteks :

Eesti Teaduste Akadeemia Süvauuringute instituut (Institute of Advanced Studies) – Akadeemia asutus, mille ülesanneteks on:

- Akadeemia alaliste komisjonide tööks ja Akadeemialt tellitud analüüside koostamiseks vajalike tugiuringute läbiviimine;
- Riigile eriti oluliste, kõrget teaduslik-tehnilist kompetentsi vajavate uurimis- ja arendustegevuse suundade formuleerimine, tegevuse kavandamine ja nende elluviimise teede leidmine koostöös avaliku ja erasektoriga, riigiasutustega ja rahvusvaheliselt;
- Osaleda initsiatiivselt ja proaktiivselt rahvusvahelises teaduslik-tehnilises tööjaotuses Süvauuringute Instituudile (SI) sobivates suundades, sealjuures EL järgmise raamprogrammi ja “Horisont 2020” võimalusi kasutades.

Süvauuringute instituut töötab tihedas koostöös ülikoolidega, teadus- ja arendusasutustega, analüüsikeskustega Eestis ja teistes maades, samuti Eesti riiklike ning eraõiguslike struktuuridega.

Eesti Teaduste Akadeemia Arengufond (Development Foundation) – Akadeemia asutus, mille ülesanneteks on:

- vähendada Akadeemia tegevuste sõltuvust traditsioonilisest riigieelarvelisest toetusest, millest jätkub meie kui avalik-õigusliku institutsiooni minimalistlikuks funktsioneerimiseks;
- võimaldada Akadeemia tegevusi planeerida 10–15 aastase perspektiiviga ja neid ka ellu viia;
- hoida, kasvatada ja jagada Akadeemia põhitegevuseks laekuvaid sihtannetusi Eesti teaduses, majanduses ja poliitikas toimuvate protsesside seireks, analüüsiks ja suunamiseks.

Teaduste Akadeemia arengufond on väga pika perspektiiviga algatus, mille kasulikku mõju on realistlik oodata mitte enne 20 aastat.

Akadeemia lähiaja eesmärgid

Kutsuda ellu Süvauuringute Instituut (SI), hinnata instituudi loomisega seotud vajadusi ja tekkivaid võimalusi kahes etapis, kuni aastani 2015 ja 2020. Akadeemia juurde moodustatud konsultatiivne kogu Eesti teaduse ja arendustegevuse võimaluste analüüsiks integreeritakse SI koosseisu.

Kutsuda ellu Eesti teaduse tippkeskuste nõukogu.

Teha HTM-le ettepanek järk-järgult suurendada Akadeemias valitud uurija-professorite arvu, suurendades oluliselt selleks eraldatavaid vahendeid.

Laiendada teadusliku maailmavaate populariseerimise alast tegevust.

Edendada teadus- ja populaarteaduslikku kirjastustegevust Eestis, toetades selle tehnoloogilist kaasajastamist, nähes edasist arengut E-publitseerimise suunas.